

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO NR. I-480 130 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS VIEŠOJO
SAUGUMO TARNYBOS ĮSTATYMO NR. X-813 7 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Teismų saugumas – aktuali ir įsisenėjusi problema. Kauno apylinkės teisme įvykęs incidentas, kai kaltinamasis smurtavo prieš teisėją, suaktualino teismų saugumo problemas ir iškėlė svarbų klausimą, ar teisėjai, teismo posėdžių sekretoriai, nukentėjusieji, kiti teismo proceso dalyviai yra saugūs atlikdami savo tiesiogines pareigas arba ieškodami teisingumo.

Atvejai, kai teisėjai iš bylų dalyvių patiria smurtą, periodiškai kartojasi, o incidentas Kauno apylinkės teisme nėra vienintelis. Antai, Vilniaus miesto apylinkės teisme po išpuolio teisėjos buvo pripažintos nukentėjusiosiomis, buvo pradėti ikiteisminiai tyrimai. Vilniaus apygardos teisme ne kartą buvo išdaužti langai, kitais būdais niokotas Lietuvos apeliacinio teismo (kuriame dirba ir Vilniaus apygardos teismas) pastato fasadas.

Pažymėtina ir tai, kad teismai sulaukia daugiausia pranešimų dėl galimo užminavimo ir tokiais atvejais atliekamos teismo personalo bei kitų teisme esančių asmenų evakuacijos ne tik trikdo teismų darbą, bet ir lemia papildomas išlaidas, nes nutraukiami vykstantys teismo posėdžiai (jie perkeliama į vėlesnes datas), reaguojant į pranešimus yra aktyvuojamos specialiųjų tarnybų pajėgos: ugniagesiai – gelbėtojai, policijos pareigūnai, medikai.

Teisėjų taryba taip pat įvardija, kad yra esminių problemų užtikrinant saugumą teismuose, nes tik nedidelė dalis teismų turi apsaugos darbuotojus, dar mažesnė teismų pastatų dalis turi apsaugos vartelius. Nesaugant teismų gali kilti realus pavojus ne tik teisėjams, bet ir prokurorams, advokatams, teismų darbuotojams, kitiems proceso dalyviams. Po kilusių išpuolių atsiradęs Lietuvos policijos įsipareigojimas padažninti patruliavimą teismų apylinkėse bei daugumoje teismų įdiegtos vaizdo stebėjimo kameros patys savaime negali užtikrinti smurtinių išpuolių prevencijos ar savalaikio pareigūnų reagavimo išpuoliui vykstant. Dėl to yra reikalingas sisteminis požiūris, užtikrinant fizinę teismo pastatų apsaugą bei viešosios tvarkos palaikymą juose. Siūlomais pakeitimais taip pat siekiama atsisakyti nuostatos, kad bet kurio teismo pirmininko leidimu ginklą savigynai į teismą galėtų įsinešti teismo personalas, nes praktikoje ši norma nenaudojama, o ginklų įsinešimo į teismą atvejai ir pagrindai būtų apibrėžti Vidaus reikalų ministro nustatytoje tvarkoje.

Šių projektų tikslas – nustatyti aukštą saugumo užtikrinimo lygį teismuose, pavedant teismų pastatų apsaugos bei viešosios tvarkos užtikrinimo teismuose funkcijas vykdyti Viešojo saugumo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VST).

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Teisėjų taryba 2025 m. vasario 12 d. susitikime su Seimo Pirmininku išsakė didesnės teismų apsaugos lūkestį. Seimo Pirmininkas Saulius Skvernelis inicijuoja šiuos įstatymų projektus atsižvelgdamas į susitikime aptartas saugumo problemas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Pagal Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 130 straipsnį, tvarką ir rimtį teismuose padeda užtikrinti policija. Teismų apsaugai užtikrinti skiriamų policijos pareigūnų skaičių nustato policijos generalinis komisaras, atsižvelgęs į Teisėjų tarybos siūlymus. Tuo pagrindu dabar fiziškai tėra saugomi tik aukščiausieji teismai – įstatymas nenustato pareigos užtikrinti visų teismų apsaugą. Taigi, policijos pareigūnai šiuo metu budi tik keturiuose teismuose: Lietuvos Respublikos Konstituciniame Teisme, Lietuvos Aukščiausiąjame Teisme, Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme ir Lietuvos apeliaciniame teisme, visgi akivaizdu, kad to nepakanka. Saugumą būtina užtikrinti visuose teismuose, tačiau įstatymo leidėjas iki šiol nėra priėmęs sisteminių sprendimų dėl teismų pastatų apsaugos ir viešosios tvarkos juose užtikrinimo. Tuo tarpu VST, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos viešojo saugumo tarnybos įstatymu, jau dabar vykdo dalį funkcijų, glaudžiai susijusių su beveik visų teismų grandžių veiklos saugumu. Pavyzdžiui, vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka konvojuoja sulaikytuosius, suimtuosius ir nuteistuosius iš laisvės atėmimo vietų į teismo posėdžius ir iš jų, o ypatingo konvojaus atvejais (kai konvojuojami nuteistieji, kuriems įsiteisėjęs teismo nuosprendis dėl laisvės atėmimo iki gyvos galvos, taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais) – ir į miestų ir rajonų apylinkės teismus ir atgal į laisvės atėmimo vietų įstaigą, saugo juos per teismo posėdžius.

Taip pat VST yra sukaupusi didelę patirtį saugant Lietuvos Respublikos valstybės ar savivaldybės institucijų pastatus, kitus objektus, kurių veiklos sutrikdymas pažeistų valstybės interesus, dėl to tikslinga VST patikėti visų teismų pastatų apsaugos ir viešosios tvarkos juose užtikrinimo funkcijų vykdymą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Projektais siūloma nustatyti, kad VST vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka saugo teismų pastatus ir juose užtikrina viešąją tvarką. Tikimasi, kad projektas prisidės prie didesnio teisėjų, teismų darbuotojų ir teismų lankytojų saugumo.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai Įstatymų priėmimas kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai Įstatymų įgyvendinimas neturės neigiamos įtakos verslui ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams Įstatymų projektai strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Teisės aktų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštaruja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Vidaus reikalų ministras turės priimti įgyvendinančius teisės aktus.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymui įgyvendinti reikės papildomų asignavimų VST funkcijų atlikimui, tačiau bus taupomos išlaidos, kurias valstybė patiria dėl išpuolių teismuose, kai sutrikdomas teismų darbas arba padaroma žala teismų pastatams.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„teismas“, „saugumas“, „viešojo tvarka“, „viešojo saugumo tarnyba“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.